Europadomstolens domar — första kvartalet 2004

Av f.d. justitierådet HANS DANELIUS

Europadomstolen har under första kvartalet 2004 meddelat följande domar:[1]

1.Haas mot Nederländerna (dom 13.1.2004)
Frågor om rätten till respekt för familjeliv (artikel 8 i konventionen) och diskriminering (artikel 14 i konventionen)
Haas, som var son till en ogift mor, ansåg att P var hans far. P hade aldrig sammanbott med modern eller med Haas själv. Han hade inte heller erkänt faderskapet, men han hade bidragit till Haas uppfostran och haft viss kontakt med Haas.

P dog 1992 utan att ha upprättat något testamente. Systersonen K registrerades som P:s ende arvinge. Haas väckte talan mot K med yrkande att P:s kvarlåtenskap skulle tillfalla honom, men hans talan ogillades i alla instanser.

Vid Europadomstolen klagade Haas över att han, till skillnad från barn födda i äktenskap och utomäktenskapliga barn med erkänt faderskap, inte fått ärva sin far.

Europadomstolen konstaterade att Haas inte hade sökt få P:s faderskap fastställt i syfte att skapa en personlig relation till P och dennes släkt eller för att skapa klarhet om sin egen personliga identitet. Den talan han väckt hade endast syftat till att ge honom rätt till P:s kvarlåtenskap. Någon rätt till arv efter en avliden person kunde emellertid inte grundas på artikel 8 i konventionen, som gällde rätten till respekt för privat- och familjeliv. Eftersom hans klagomål således föll

[1]I denna artikel används följande förkortade beteckningar: *Konventionen* = Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, *Europadomstolen* = Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. I artikeln refereras inte avgöranden avseende frågan om kravet i artikel 6:1 i konventionen på ett avgörande inom skälig tid har respekterats. I syfte att begränsa artikelns omfång har också vissa avgöranden som följer en etablerad praxis eller som väsentligen avser bevisfrågor endast kort omnämnts under ”Övriga mål” i slutet av artikeln. Tidigare kvartalsöversikter har varit införda i SvJT 1995 s. 532 ff., 602 ff. och 764 ff., 1996 s. 71 ff., 368 ff., 579 ff. och 773 ff., 1997 s. 42 ff., 378 ff., 553 ff. och 756 ff., 1998 s. 16 ff., 357 ff., 573 ff. och 762 ff., 1999 s. 67 ff., 581ff., 762 ff. och 912 ff., 2000 s. 75 ff., 359 ff., 558 ff. och 825 ff., 2001 s. 43 ff., 397 ff., 595 ff. och 806 ff., 2002 s. 52 ff., 390 ff., 608 ff. och 824 ff., 2003 s. 48 ff., 587 ff., 685 ff. och 997 ff. samt 2004 s. 56 ff. — De viktigaste av de nu refererade domarna kommer att publiceras i Europadomstolens domssamling European Court of Human Rights, Reports of Judgments and Decisions, men samtliga domar är redan nu tillgängliga på internet under webnamnet *http://www.echr.coe.int.*

utanför ramen för artikel 8, kunde det inte heller vara fråga om diskriminering med avseende på en av konventionen skyddad rättighet. Inte heller artikel 14 i konventionen hade därför kränkts.

2.Sakkopoulos mot Grekland (dom 15.1.2004)

Frågor om omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen) och rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

Sakkopoulos häktades i september 1999. Han var misstänkt för förfalskningsbrott som lett till stor ekonomisk skada. På grund av dålig hälsa intogs han efter häktningen på sjukhus, men han överfördes i november 1999 till Korydallosfängelset, där han, enligt vad han uppgav, placerades tillsammans med tre andra personer i en cell om åtta kvadratmeter med trasiga fönsterrutor och bedrövliga sanitära förhållanden. Eftersom han led av hjärtbesvär och diabetes och var i behov av särskild diet och medicinering, överfördes han redan efter någon dag till fängelsekliniken, där han fick kvarstanna till mars 2000. Han gjorde gällande att han hade vistats där tillsammans med ett tiotal andra personer i ett smutsigt rum med kackerlackor och möss samt att han inte hade fått den diet och den medicinska behandling han behövde. Sedan han i mars 2000 drabbats av en hjärtattack, togs han på nytt in på sjukhus. Genom dom i juni 2000 frikändes Sakkopoulos. Han begärde ersättning för den tid han varit berövad friheten men fick avslag på sin begäran.

Vid Europadomstolen klagade Sakkopoulos över att han med hänsyn till sitt hälsotillstånd hade utsatts för omänsklig eller förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen och att han förvägrats en rättvis rättegång enligt artikel 6:1 i konventionen genom att det inte hade angetts några skäl till att han vägrats ersättning för frihetsberövandet.

Europadomstolen konstaterade att Sakkopoulos hälsa hade varit bräcklig men att försämringen av hans hälsotillstånd inte berodde på åtgärder eller underlåtenhet av fängelsemyndigheterna. Under häktningstiden hade han mestadels vistats på sjukhus eller fängelseklinik, där han fått medicinsk omvårdnad. Det fanns inget som stödde hans påståenden om att fängelsekliniken varit överfylld och att de sanitära förhållandena där hade varit otillfredsställande. Även om förhållandena i Korydallosfängelset hade varit bristfälliga och oförenliga med Sakkopoulos hälsotillstånd, förelåg inte något brott mot artikel 3 i konventionen, eftersom Sakkopoulos inte varit intagen mer än en dag i detta fängelse. Inte heller i övrigt fanns det bevis för att Sakkopoulos utsatts för behandling som var så allvarlig att den stred mot artikel 3 i konventionen.

När det gällde avslaget på Sakkopoulos begäran om ersättning för frihetsberövandet konstaterade Europadomstolen att den grekiska domstolen i sitt avgörande endast citerat det lagrum som tillämpats och inte angett skälen till att Sakkopoulos vägrats ersättning. Europa-

domstolen fann att artikel 6:1 i konventionen hade kränkts genom denna avsaknad av motivering för beslutet.

3.Matencio mot Frankrike (dom 15.1.2004)
Fråga om omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen)
Matencio avtjänade ett livstidsstraff i fängelse i Poissy. I december 1995 drabbades han av ett slaganfall. Han fick därför tillbringa 16 månader på ett sjukhus tillhörande fängelset i Fresnes och var därefter svårt handikappad (partiell förlamning och talsvårigheter). Efter sjukhusvistelsen återfördes han på egen begäran till fängelset i Poissy. Fängelseledningen fann emellertid att det i Poissy inte fanns möjlighet att bereda Matencio den fortlöpande medicinska övervakning som hans tillstånd krävde och föreslog att han skulle överföras till ett fängelse i Paris. Matencio motsatte sig detta förslag, eftersom han ville vara nära sin familj och sina vänner vilka bodde i området kring Poissy.

Sedan Matencio insjuknat i februari 2001, intogs han på ett sjukhus där han kvarblev under en kort tid. I november 2001 fann en domstol att den vård han behövde inte kunde ges honom i fängelse, varför han frigavs villkorligt i december 2001.

Frågan vid Europadomstolen var om Matencio med hänsyn till sitt hälsotillstånd hade utsatts för omänsklig eller förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att det var på egen begäran som Matencio efter sin sjukhusvistelse hade återförts till fängelset i Poissy. Han hade senare erbjudits förflyttning till ett annat fängelse där han kunnat få permanent medicinsk vård men avböjt en sådan förflyttning. Den behandling han fått i Poissy hade dessutom av en internationell organisation bedömts som adekvat i december 2000. Sammantaget fann Europadomstolen det inte visat att Matencio utsatts för behandling av sådan svårhetsgrad att den stred mot artikel 3 i konventionen.

4.Jahn m.fl. mot Tyskland (dom 22.1.2004)
Fråga om rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)
Klagandena hade ärvt markområden som hade tilldelats deras familjer efter 1945 års jordreform (*Bodenreform*) i den dåvarande sovjetiska ockupationszonen i Tyskland. Deras rätt till denna mark hade varit underkastad vissa begränsningar fram till 1990, då genom en ny lag i DDR dessa begränsningar hade upphävts och de hade fått full äganderätt till marken.

Efter Tysklands återförening antogs 1992 en lag, enligt vilken vissa kategorier av personer som tilldelats mark efter jordreformen förpliktades att utan ersättning avstå marken till myndigheterna. Till dessa kategorier hörde personer vilka, såsom klagandena, inte hade varit verksamma i jordbruk eller skogsbruk eller i livsmedelssektorn och

som inte varit medlemmar av ett jordbrukskooperativ i DDR. Klagandena gick genom dessa bestämmelser miste om sina markområden. De gjorde vid Europadomstolen gällande att detta kränkte deras genom artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen skyddade äganderätt.

Europadomstolen, som konstaterade att klagandena genom 1990 års lag fått full äganderätt till marken, fann att de genom 1992 års lag hade berövats sin egendom. Syftet med 1992 års lag hade varit att korrigera vad som ansågs vara orättvisa konsekvenser av 1990 års lag och kunde därför anses tjäna ett allmänt intresse. Emellertid krävdes enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen att ett berövande av egendom genomfördes på ett sådant sätt att en rimlig balans upprätthölls mellan allmänna och individuella intressen, och Europadomstolen konstaterade att ett egendomsberövande utan ersättning endast under exceptionella förhållanden kunde anses förenligt med äganderättsskyddet i artikel 1.

Europadomstolen fann vidare att omständigheterna i samband med Tysklands återförening hade varit speciella men att klagandenas egendomsförlust utan någon som helst ersättning ändå innebar att en rimlig balans mellan de motstående intressena inte hade upprätthållits och att artikel 1 i första tilläggsprotokollet därför hade kränkts.

5.Kyprianou mot Cypern (dom 27.1.2004)

Frågor om opartisk domstol (artikel 6:1 i konventionen), rätten att betraktas som oskyldig till brott (artikel 6:2 i konventionen) och rätten att underrättas om anklagelse för brott (artikel 6:3 a) i konventionen)

Kyprianou var försvarare för en man som var åtalad för mord. I samband med vittnesförhör förekom en ordväxling mellan Kyprianou och domstolen, varvid Kyprianou framförde beskyllningar mot domstolens ledamöter. Dessa ansåg att Kyprianou gjort sig skyldig till *contempt of court* och dömde honom för detta till fem dagars fängelse och böter.

Europadomstolen fann att den förseelse det var fråga om i detta fall skilde sig från sådana disciplinära förseelser som endast kunde föranleda bötesstraff och som inte ansetts utgöra brott vid tillämpningen av artikel 6 i konventionen (t.ex. målet Ravnsborg mot Sverige, dom den 23 mars 1994). Europadomstolen fann därför att artikel 6 var tillämplig i det nu aktuella fallet.

En viktig omständighet var enligt Europadomstolens bedömning att de domare som hade dömt Kyprianou för *contempt of court* var de domare som Kyprianou riktat sina beskyllningar mot. Detta var ägnat att väcka legitima tvivel om domstolens opartiskhet. Det naturliga hade enligt Europadomstolens mening varit att frågan om Kyprianous beteende hade hänskjutits till åklagare för utredning och eventuellt åtal och att en anklagelse mot Kyprianou hade prövats av andra domare.

Eftersom det objektivt sett kunde finnas tvivel om domstolens opartiskhet, var det med Europadomstolens terminologi fråga om en brist på objektiv opartiskhet. Men dessutom framgick av protokollet från rättegången att domarna, som hade känt sig personligen kränkta, hade behandlat Kyprianou på ett sätt som visade att de faktiskt inte hade varit opartiska. Det förelåg därför också en brist på subjektiv opartiskhet. Artikel 6:1 i konventionen hade således kränkts.

Europadomstolen konstaterade vidare att Kyprianou hade befunnits skyldig till *contempt of court* utan att han beretts tillfälle att försvara sig och innan han ens hade informerats om anklagelsens natur och grunden för anklagelsen. Europadomstolen fann därför att även artikel 6:2 i konventionen (om rätten att presumeras vara oskyldig till brott) och artikel 6:3 a) i konventionen (om rätten att bli underrättad om anklagelse för brott) hade kränkts.

6.H.A.L. mot Finland (dom 27.1.2004)

Fråga om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

H.A.L., som hade uppburit sjukpenning under viss tid, begärde, under hänvisning till läkarutlåtanden, att hans rätt till sjukpenning skulle förlängas. Folkpensionsanstalten inhämtade utlåtanden från två läkare — U.L. och K.K. — och beslöt på grund av dessa utlåtanden att avslå H.A.L:s begäran. H.A.L. underrättades inte om vilka läkare som hade yttrat sig och fick inte del av U.L:s och K.K:s utlåtanden.

H.A.L:s begäran om förlängning av tiden för sjukpenning avslogs därefter i två omgångar av socialförsäkringskommissionen, vars beslut överklagades till socialförsäkringsnämnden. Till denna nämnd ingavs yttranden av socialförsäkringskommissionen, men dessa yttranden delgavs inte H.A.L. Överklagandena avslogs av socialförsäkringsnämnden, och H.A.L:s fortsatta överklaganden avslogs av prövningsnämnden.

Vid Europadomstolen klagade H.A.L. över att myndigheterna inte hade angett skälen till att den medicinska utredning han själv förebringat hade underkänts och över att han inte hade fått del av och fått tillfälle att bemöta de medicinska utlåtanden som inhämtats.

Europadomstolen konstaterade att artikel 6:1 i konventionen var tillämplig på förfarandet och att prövningsnämnden var att anse som en domstol enligt denna artikel. Under hänvisning till tidigare avgöranden (målen Kerojärvi mot Finland, SvJT 1995 s. 767 f., samt K.P. och K.S., båda mot Finland, SvJT 2001 s. 615 f.) fann Europadomstolen att det hade ålegat prövningsnämnden att bereda H.A.L. tillfälle att kommentera de utlåtanden som avgetts av U.L. och K.K. Eftersom detta inte skett, hade H.A.L. inte kunnat bemöta den bedömning som gjorts av hans arbetsförmåga. Detta var inte förenligt med artikel 6:1 i konventionen.

Under hänvisning till ett tidigare avgörande (målet Hirvisaari mot Finland, SvJT 2001 s. 839 f.) fann Europadomstolen vidare att social-

försäkringskommissionen, vars avgöranden hade fastställts av prövningsnämnden, i sina beslut endast hade hänvisat till tillämpligt lagrum och inte angett skälen till att de hade underkänt den utredning som framlagts av H.A.L. Även i detta hänseende hade prövningsnämnden kränkt H.A.L:s rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång.

7.Laukkanen och Manninen mot Finland (dom 3.2.2004)
Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten att höra vittnen (artikel 6:3 d) i konventionen)
Laukkanen och Manninen dömdes av tingsrätten i Lahtis för olovlig användning av bil till fängelse. De överklagade domen till Kouvola hovrätt och begärde att de polismän som befunnit sig på platsen skulle höras i hovrätten. Åklagaren uppgav namnen på polismännen men motsatte sig att de skulle höras inför domstolen eftersom de inte hade något att säga om den olovliga användningen av bilen. Hovrätten avslog Laukkanens och Manninens yrkanden om förhör av polismännen under hänvisning till att de inte hade angett vad de ville styrka med dessa förhör samt fastställde tingsrättens dom.

Vid Europadomstolen klagade Laukkanen och Manninen över att de i strid med artikel 6:1 i konventionen inte hade fått en rättvis rättegång och att de inte hade åtnjutit sin rätt enligt artikel 6:3 d) i konventionen att få höra vittnen.

Europadomstolen konstaterade att polismännen hade hörts av åklagaren och att Laukkanen och Manninen beretts tillfälle att kommentera åklagarens yttrande i vilket denne lämnat uppgifter om innehållet av förhören med polismännen. Skälet till att hovrätten avslagit deras begäran om förhör vid domstolen var att de inte hade preciserat vad de ville styrka med förhören och på vilket sätt förhören skulle kunna påverka utgången i målet. Hovrätten fick därför anses ha handlat inom ramen för sin frihet att bedöma om erbjuden bevisning var relevant i målet. Europadomstolen fann vidare att den fällande domen mot Laukkanen och Manninen hade grundat sig på en utsaga av ett annat vittne som hade hörts vid tingsrätten och som de hade kunnat ställa frågor till.

Europadomstolen erinrade dessutom om att Finland vid anslutningen till konventionen gjort en reservation om att man inte kunde garantera muntlig förhandling i hovrätt.

Europadomstolens slutsats blev att artikel 6:1 och artikel 6:3 d) i konventionen inte hade kränkts.

8.Kosmopoulou mot Grekland (dom 5.2.2004)
Fråga om rätten till respekt för familjeliv (artikel 8 i konventionen)
Eleni Kosmopoulou gifte sig 1987 och fick ett barn 1988. År 1996 lämnade hon sitt hem och sin familj och begav sig till Storbritannien, varefter fadern tillerkändes vårdnaden om barnet.

I juli 1997 beslöt regiondomstolen i Athen att Eleni skulle få ha hand om barnet en dag i veckan och dessutom flera dagar under skolferierna, men i augusti 1997 inskränktes denna umgängesrätt på faderns begäran. Kort därefter vägrade barnet under ett besök att stanna hos Eleni, varefter domstolen beslöt att suspendera hennes umgängesrätt.

I december 1997 fann regiondomstolen att det var viktigt för barnet att ha kontakt med Eleni. Såväl föräldrarna som barnet hördes av en psykiater, som i sitt utlåtande i juni 1998 ansåg det nödvändigt för barnet att ha kontakt med Eleni. Eftersom yttrandet bedömdes som konfidentiellt, fick Eleni inte del av det förrän i februari 2002. De fortsatta processer som initierades av Eleni ledde inte till att hon fick förnyad kontakt med barnet.

Europadomstolen fann att myndigheternas underlåtenhet att verkställa besluten om Elenis umgängesrätt innebar en inskränkning i hennes rätt till respekt för familjelivet. Det måste på grundval av en avvägning av de motstridiga intressena prövas om denna inskränkning var berättigad. Europadomstolen fäste särskild vikt vid att myndigheterna inte vidtagit någon åtgärd med anledning av psykiaterns bedömning att barnet borde ha regelbunden kontakt med modern. Dessutom hade Elenis umgängesrätt suspenderats vid en viktig tidpunkt i barnets liv och detta utan att hon hade hörts i målet och endast en kort tid efter det att hon hade tillerkänts umgängesrätt. Vidare hade Eleni inte fått del av psykiaterns rapport förrän efter tre och ett halvt år. Under sådana förhållanden hade Eleni inte fått möjlighet att medverka i beslutsprocessen i tillräcklig grad för att kunna tillvarata sina intressen. Konklusionen blev därför att artikel 8 i konventionen hade kränkts.

9.Puhk mot Estland (dom 10.2.2004)

Fråga om retroaktiv tillämpning av strafflag (artikel 7 i konventionen)

Puhk dömdes av stadsdomstolen i Tartu för skattebrott och bokföringsbrott till ett fängelsestraff. Skattebrotten avsåg handlingar under tiden från april 1993 till oktober 1995 och den straffbestämmelse som tillämpades var artikel 148-1 i strafflagen i dess lydelse från den 13 januari 1995. Bokföringsbrottet avsåg brister i bokföringen i Puhks bolag under tiden från den 5 maj till den 1 oktober 1993, och den straffbestämmelse som tillämpades var artikel 148-4 i strafflagen, som hade trätt i kraft den 20 juli 1993.

Vid Europadomstolen klagade Puhk över att straffbestämmelserna hade tillämpats retroaktivt mot honom i strid med artikel 7 i konventionen. Estniska regeringen invände att det var fråga om perdurerande brott som fortsatt under den tid då de nya straffbestämmelserna var i kraft.

När det gällde skattebrotten konstaterade Europadomstolen att det enligt den före den 13 januari 1995 gällande lydelsen av artikel 148-1 i

strafflagen hade varit ett villkor för straffbarhet att personen i fråga tidigare hade dömts till administrativa böter för liknande handling. Enligt den från den 13 januari 1995 gällande nya lydelsen av lagrummet förutsattes för straffbarhet att vederbörande person hade antingen tidigare dömts till administrativa böter för liknande handling eller begått brottet uppsåtligt. Puhk hade dömts för att han handlat uppsåtligt, och domen hade grundats på hans handlande både före och efter den lagändring som trätt i kraft den 13 januari 1995. Detta innebar att han hade dömts med retroaktiv tillämpning av strafflag på ett handlande som, när det begicks, inte hade utgjort brott.

När det gällde bokföringsbrottet framhöll Europadomstolen att det redan före den 20 juli 1993 hade funnits en skyldighet att föra ett bolags räkenskaper på tillfredsställande sätt men att det var först genom lagändringen som denna skyldighet blivit straffsanktionerad. Eftersom det handlande som Puhk dömts för delvis hänförde sig till tiden före den 20 juli 1993, hade även i detta hänseende strafflag tillämpats retroaktivt på ett handlande som, när det begicks, inte hade utgjort brott.

Europadomstolen konkluderade att artikel 7 i konventionen hade kränkts i båda dessa hänseenden.

10.Depiets mot Frankrike (dom 10.2.2004)

Fråga om opartisk domstol (artikel 6:1 i konventionen)

Efter förundersökning beslöt domstol att Depiets skulle åtalas för sexualbrott inför en jurydomstol, *cour d'assises*. Han överklagade detta åtalsbeslut till Kassationsdomstolen som avslog hans överklagande.

Sedan jurydomstolen funnit honom skyldig i enlighet med åtalet och dömt honom till ett fängelsestraff, överklagade han domen till Kassationsdomstolen som avslog överklagandet. I domstolen medverkade två av de domare som hade ingått i domstolen också när hans överklagande av åtalsbeslutet avslogs. Depiets hävdade att han på grund av dessa domares medverkan inte hade dömts av en opartisk domstol i enlighet med artikel 6:1 i konventionen.

Europadomstolen medgav att Depiets kunde ha känt viss osäkerhet om Kassationsdomstolens opartiskhet när den avslog överklagandet av domen men att frågan var om de farhågor han hyste var objektivt grundade. Vid bedömningen härav måste vikt fästas vid att Kassationsdomstolens roll var begränsad till att pröva lagligheten av överklagade beslut. Det var således inte Kassationsdomstolen som hade beslutat att Depiets skulle åtalas vid jurydomstolen eller som hade dömt honom till straff, utan Kassationsdomstolen hade endast gjort en laglighetsprövning, vilken avsåg helt olika frågor i de två besluten. Det fanns under sådana omständigheter ingen objektiv grund för de tvivel om Kassationsdomstolens opartiskhet som Depiets kunde ha hyst med anledning av att två domare hade deltagit i båda besluten.

Europadomstolen konkluderade således att det inte förelåg något brott mot artikel 6:1 i konventionen.

11.B.B. mot Förenade Konungariket (dom 10.2.2004)
Fråga om diskriminering (artikel 14 i konventionen) med avseende på rätten till respekt för privatliv (artikel 8 i konventionen)
B.B. arresterades som misstänkt för att ha haft homosexuellt umgänge med en man under 16 år. Han undergick en medicinsk undersökning och en husrannsakan ägde rum i hans hem. Han åtalades men frikändes av domstol.

Vid Europadomstolen klagade B.B. över diskriminering på grund av sexuell läggning eftersom lagen förbjöd homosexuellt umgänge med män under 18 år, medan åldersgränsen för heterosexuellt umgänge var 16 år.

Europadomstolen konstaterade att minimiåldern för såväl heterosexuellt som homosexuellt umgänge numera är densamma i engelsk rätt men att det vid den tid då ingripandet mot B.B. gjordes hade gällt en högre åldersgräns för homosexuella relationer. Europadomstolen fann att denna skillnad i fråga om åldersgränsen inte hade varit grundad på objektiva och godtagbara skäl och att B.B. därför hade utsatts för diskriminering i strid med artikel 14 i konventionen med avseende på sin rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för sitt privatliv.

12.Perez mot Frankrike (dom 12.2.2004)
Fråga om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)
Paule Perez anmälde sina två barn till polisen med påstående att de hade attackerat henne med ett farligt vapen. Vid den följande brottsutredningen anmälde hon sig som målsägande (*constitution de partie civile*). Målet avskrevs av undersökningsdomaren som fann att brott inte kunde styrkas. Paule Perez överklagade beslutet till appellationsdomstolen som avvisade överklagandet på formella grunder. Detta beslut överklagades av Paule Perez till Kassationsdomstolen som avslog överklagandet.

Vid Europadomstolen klagade Paule Perez över att hon inte fått en rättvis rättegång vid Kassationsdomstolen och att artikel 6:1 i konventionen därför blivit kränkt.

Huvudfrågan vid Europadomstolen var om artikel 6:1 i konventionen var tillämplig på förfarandet i fråga. Europadomstolen erinrade om sina tidigare avgöranden i fråga om tillämpligheten av artikel 6:1 på målsägandetalan i fransk brottmålsprocess (bl.a. målen Acquaviva mot Frankrike, SvJT 1996 s. 75 f., Hamer mot Frankrike, SvJT 1996 s. 777 f., och Aït-Mouhoub mot Frankrike, SvJT 1999 s. 73) och konstaterade att de principer som utvecklats i denna rättspraxis var komplicerade och försvårade bedömningen i enskilda fall av om artikel 6:1 var tillämplig eller ej. Europadomstolen fann det därför lämpligt att

nu ompröva sin rättspraxis och i stället välja ett nytt sätt att se på denna fråga.

Europadomstolen fastslog som ny princip en huvudregel innebärande att artikel 6:1 i konventionen är tillämplig på målsägandetalan som enligt fransk rätt förs i ett brottmål. Undantag skall dock gälla om det klart framgår att en målsägandetalan endast syftar till att få den tilltalade straffad för brottet och inte till att uppnå skadestånd eller upprättelse för målsäganden.

Med ledning av denna princip fann Europadomstolen att artikel 6:1 i konventionen var tillämplig i det aktuella fallet men att bestämmelsen inte hade kränkts i förfarandet vid Kassationsdomstolen.

13.Morel mot Frankrike (dom 12.2.2004)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten att höra vittnen (artikel 6:3 d) i konventionen)

Morel dömdes för brott till fängelse genom en dom som i huvudsak fastställdes av appellationsdomstolen. Han överklagade appellationsdomstolens dom till Kassationsdomstolen som avvisade hans överklagande på grund av att han inte inställt sig för att tas in i fängelse, vilket var ett villkor för överprövning i Kassationsdomstolen.

Europadomstolen, som hänvisade till tidigare praxis (bl.a. målet Khalfaoui mot Frankrike, SvJT 2000 s. 88 f.), konstaterade att förlusten av rätten till prövning vid Kassationsdomstolen var en sträng sanktion som berörde den grundläggande rätten enligt artikel 6:1 i konventionen till domstolsprövning. Enligt Europadomstolens mening var kravet på att den som överklagade en dom måste underkasta sig ett frihetsberövande som villkor för att överklagandet skulle prövas av Kassationsdomstolen oproportionerligt, och detta trots att det fanns vissa begränsade möjligheter att få dispens från kravet. Konklusionen blev därför att artikel 6:1 i konventionen hade kränkts i detta hänseende.

Däremot hade enligt Europadomstolens mening varken artikel 6:1 (rätten till en rättvis rättegång) eller artikel 6:3:d) i konventionen (rätten att få höra vittnen) kränkts genom att vissa av Morel åberopade vittnen inte blivit hörda, eftersom det inte visats att dessa vittnen hade kunnat lämna utsagor av betydelse i målet.

14.Gorzelik m.fl. mot Polen (dom 17.2.2004)

Fråga om föreningsfrihet (artikel 11 i konventionen)

Domen meddelades av Europadomstolen i stor sammansättning (*”Grand Chamber”*) och grundades på en omprövning av en dom som meddelats i samma mål av en vanlig kammare. Beträffande de faktiska omständigheterna hänvisas till SvJT 2002 s. 83 f.

Liksom den mindre kammaren fann Europadomstolen i sin större sammansättning att artikel 11 i konventionen inte hade kränkts, eftersom myndigheternas vägran att registrera ”Unionen av människor av

schlesisk nationalitet" inte hade syftat till att hindra klagandena att bilda en sammanslutning för att främja gemensamma intressen utan endast till att undvika att det bildades en juridisk person som skulle få en särskild status enligt vallagen.

15.Maestri mot Italien (dom 17.2.2004)
Fråga om föreningsfrihet (artikel 11 i konventionen)
Maestri var en domare som blev föremål för disciplinärt förfarande på grund av att han hade varit medlem av en frimurarloge. Han befanns härigenom ha brutit mot vissa disciplinregler och tilldelades en reprimand. Vid Europadomstolen gjorde han gällande att detta utgjorde ett brott mot hans genom artikel 11 i konventionen skyddade föreningsfrihet.

Europadomstolen konstaterade att den rättsliga grunden för de disciplinära åtgärder som vidtagits mot Maestri hade varit ett dekret från 1946, vilket innehöll allmänna regler om de skyldigheter som åvilade domare, samt ett direktiv från mars 1990, vari angavs att domare inte fick vara medlemmar av förbjudna organisationer.

Europadomstolen fann att reglerna i 1946 års dekret inte hade gjort det möjligt att förutse att medlemskap i en frimurarloge stred mot en domares skyldigheter. Kravet i artikel 11:2 i konventionen på att inskränkningar i föreningsfriheten skall ha stöd i lag var därför inte uppfyllt såvitt avsåg tiden fram till mars 1990. Men inte heller efter mars 1990 hade det enligt Europadomstolens mening varit möjligt för Maestri att fastställa att medlemskap i en frimurarloge var förbjudet för honom, eftersom några entydiga regler om detta inte fanns i 1990 års direktiv. Att sådant medlemskap inte var förenligt med verksamhet som domare hade klargjorts först senare, dvs. efter utgången av den period som anklagelserna mot Maestri omfattade. Kravet i artikel 11:2 i konventionen på att tillämpningen av lag skall vara förutsebar var därför inte heller uppfyllt under denna senare period.

Europadomstolen konkluderade, med 11 röster mot 6, att artikel 11 i konventionen hade kränkts.

16.Thampibillai mot Nederländerna (dom 17.2.2004)
17.Venkadajalasarma mot Nederländerna (dom 17.2.2004)
Frågor om tortyr eller omänsklig och förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen)
Thampibillai och Venkadajalasarma var tamiler från Sri Lanka. Frågan i målen var om utvisning av dem från Nederländerna till Sri Lanka skulle utsätta dem för risk för tortyr eller omänsklig och förnedrande behandling och därmed strida mot artikel 3 i konventionen. Thampibillai och Venkadajalasarma hävdade båda att de, innan de lämnade Sri Lanka, hade utsatts för sådan behandling på grund av att de misstänktes ha förbindelser med de tamilska tigrarna.

Europadomstolen gjorde en analys av den allmänna säkerhetssituationen i Sri Lanka, som visserligen hade förbättrats under de senaste åren men som ännu inte kunde betecknas som stabil. Bl.a. visade internationella rapporter att personer som arresterades på grund av misstanke om medlemskap i de tamilska tigrarna eller förbindelser med denna organisation inte längre behövde riskera att utsättas för misshandel och tortyr. På grundval av tillgänglig information fann Europadomstolen det inte visat att myndigheterna i Sri Lanka betraktade Thampibillai och Venkadajalasarma som anhängare av de tamilska tigrarna och att myndigheterna hade ett intresse av att gripa dem vid deras återkomst till Sri Lanka. Och även om de skulle bli gripna, ansåg Europadomstolen det osannolikt att de skulle utsättas för misshandel. Slutsatsen blev därför att deras utvisning inte skulle strida mot artikel 3 i konventionen.

18.Ipek mot Turkiet (dom 17.2.2004)

Frågor om rätten till liv (artikel 2 i konventionen), omänsklig behandling (artikel 3 i konventionen), rätten till personlig frihet (artikel 5 i konventionen), rätten till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen) och rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Europadomstolen fann efter utredning följande förhållanden styrkta. I maj 1994 kom en militär konvoj till den by där Ipek bodde. Alla byns invånare begav sig till en skola i byns utkant, varefter soldaterna satte eld på husen i byn. Soldaterna valde sedan ut sex unga män för att bära viss utrustning. Två av de unga männen var Ipeks söner Ikram och Servet. Invånarna återvände till sina hus för att försöka släcka elden och rädda sina tillhörigheter. Soldaterna framförde hotelser mot dem och satte eld på de hus som alltjämt fanns kvar. Ipeks hus, lösöre och boskap förstördes. Ikram och Servet fördes till en icke identifierad militär anläggning och har sedan dess inte synts till.

Europadomstolen fann att Ikram och Servet, som inte hörts av under nästan nio och ett halvt år, måste antas vara döda. Eftersom de hade dött efter att ha tagits i förvar av soldater, vilade ansvaret för deras död på turkiska regeringen, som alltså hade kränkt rätten till liv enligt artikel 2 i konventionen. De åtgärder som hade vidtagits för att få klarhet om deras öden hade dessutom varit otillräckliga och otillfredsställande, och det förelåg därför även i detta hänseende ett brott mot artikel 2 i konventionen.

Europadomstolen fann vidare att Ipek själv hade åsamkats svårt lidande genom att hans söner försvunnit och han inte kunnat få veta vad som hänt dem. Hans lidande hade förstärkts av att hans hem hade förstörts. Hans klagomål till myndigheterna hade inte behandlats på ett tillfredsställande sätt. Europadomstolen fann att han hade utsatts för omänsklig behandling i strid med artikel 3 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade också att Ikram och Servet hade berövats friheten utan att det upprättats någon dokumentation om

frihetsberövandet och att de därefter försvunnit. Myndigheterna hade inte lämnat någon plausibel förklaring till deras försvinnande. Deras rätt enligt artikel 5 i konventionen till personlig frihet hade härigenom kränkts.

Slutligen fann Europadomstolen att det också förelåg brott mot Ipeks rätt till egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen till följd av att hans hem och egendom förstörts av säkerhetsstyrkorna samt mot hans rätt enligt artikel 13 i konventionen genom att han inte haft ett effektivt rättsmedel med avseende på sönernas försvinnande och förmodade död och inte heller med avseende på förstörandet av hans egendom.

19.Yiarenios mot Grekland (dom 19.2.2004)

Fråga om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

Yiarenios var häktad i elva månader som misstänkt för bl.a. medhjälp till väpnat rån. Han åtalades för brottet men frikändes. I den frikännande domen förklarade domstolen utan motivering att han inte var berättigad till ersättning för den tid han suttit häktad.

Vid Europadomstolen klagade Yiarenios över att han inte hade blivit hörd i frågan om ersättning för häktningstiden.

Europadomstolen erinrade om tidigare avgöranden (målen Georgiadis mot Grekland, SvJT 1997 s. 559 f., och Karakasis mot Grekland, SvJT 2001 s. 57f.) i vilka det klargjorts att beslut rörande ersättning för häktningstid inte är förenliga med artikel 6:1 i konventionen om inte den som varit häktad blivit hörd i ersättningsfrågan. Genom att meddela sitt beslut utan att höra Yiarenios hade den grekiska domstolen alltså förvägrat denne en rättvis rättegång. Dessutom hade den grekiska domstolen kränkt hans rätt till en rättvis rättegång genom att inte ange skälen till att man vägrat honom ersättning för häktningstiden. Europadomstolen fann att det i båda dessa hänseenden förelåg brott mot artikel 6:1 i konventionen.

20.Jorge Nina Jorge m.fl. mot Portugal (dom 19.2.2004)

Fråga om rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Klagandena var tidigare aktieägare eller arvingar till tidigare aktieägare i ett bolag som nationaliserades 1975. Provisorisk ersättning för nationaliseringen fastställdes 1984 och slutlig ersättning 1987. En skiljenämnd, som tillsatts för att pröva ersättningens storlek, bestämde 1988 en väsentligt högre ersättning. Denna accepterades emellertid endast delvis av vederbörande minister, som beslöt att sänka den av skiljenämnden bestämda ersättningen. Detta beslut överklagades av klagandena till den högsta förvaltningsdomstolen, som i maj 1999 avslog överklagandet.

I målet hade Europadomstolen att ta ställning till om tidsutdräkten vid fastställande av ersättningsbeloppen utgjorde brott mot egendomsskyddet i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

I detta hänseende fann Europadomstolen att myndigheternas långvariga underlåtenhet att slutligt fastställa den ersättning som skulle utgå för den nationaliserade egendomen utgjorde ett ingrepp i de tidigare ägarnas och deras efterlevandes egendomsskydd. Europadomstolen konstaterade att utbetalning av ersättning hade skett först i december 1991, vilket var mer än 16 år efter nationaliseringen. Därefter hade klagandena fått vänta ytterligare nästan åtta år, nämligen till maj 1999, på att den högsta förvaltningsdomstolen fattade det beslut varigenom ersättningsbeloppet blev slutgiltigt. Den ränta som klagandena erhållit hade dessutom inte alls uppvägt försämringen av penningvärdet under motsvarande tid.

Den osäkerhet som klagandena fått leva med under lång tid, i förening med frånvaron av ett effektivt rättsmedel, hade enligt Europadomstolens mening inneburit en oproportionerligt stor börda för dem, och till följd härav hade deras rätt enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till skydd för sin egendom kränkts.

21.Vodárenská Akciová Spolecnost A.S. mot Tjeckiska republiken (dom 24.2.2004)

Fråga om rätten till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)

I juni 1997 avskedade klagandebolaget en av sina anställda. I juni 1998 fann en distriktsdomstol att avskedandet hade varit olagligt, en bedömning som senare fastställdes av en regiondomstol. Klagandebolaget överklagade regiondomstolens avgörande dels till Högsta domstolen, dels i form av författningsbesvär till Författningsdomstolen.

I mars 2000 beslöt en avdelning av Författningsdomstolen att avvisa författningsbesvären, eftersom ett överklagande samtidigt var anhängigt vid Högsta domstolen och rättsmedlen alltså inte hade uttömts. Författningsdomstolen förklarade vidare att fristen för anförande av författningsbesvär löpte från dagen för delgivning av Högsta domstolens dom.

I september 2000 avvisade Högsta domstolen överklagandet, varefter klagandebolaget på nytt anförde författningsbesvär. I februari 2001 avvisade en annan avdelning av Författningsdomstolen dessa författningsbesvär som alltför sent inkomna, eftersom tidsfristen för att anföra sådana besvär skulle räknas från dagen för delgivning av regiondomstolens beslut.

Europadomstolen framhöll att klagandebolaget genom att överklaga regiondomstolens beslut till Högsta domstolen hade utnyttjat ett tillgängligt rättsmedel, vilket också hade erkänts av Författningsdomstolen i dess första beslut. Härav måste följa att fristen för anförande av författningsbesvär började löpa först när Högsta domstolen fattat sitt beslut eller, alternativt, att fristen suspenderades så länge Högsta domstolen prövade målet.

Europadomstolen konstaterade vidare att Författningsdomstolen hade fattat två motstridiga beslut, vilket var ägnat att skapa osäkerhet om hur fristen för anförande av författningsbesvär rätteligen skulle beräknas. Genom Författningsdomstolens motsägelsefulla rättstillämpning hade klagandebolaget i realiteten berövats sin rätt till prövning av Författningsdomstolen, varför Europadomstolen konkluderade att artikel 6: 1 i konventionen i detta hänseende hade kränkts.

22.Nachova m.fl. mot Bulgarien (dom 26.2.2004)

Frågor om rätten till liv (artikel 2 i konventionen) och diskriminering (artikel 14 i konventionen)

Klagande var fyra personer av romskt ursprung, och klagomålen gällde två av deras anhöriga, Kuncho Angelov och Kiril Petkov, som hade skjutits ihjäl av en major inom militärpolisen.

Europadomstolen konstaterade att Kuncho Angelov och Kiril Petkov vid tillfället avtjänade korta frihetsstraff för brott som inte hade innefattat våldsanvändning, att de hade avvikit från fängelset samt att ingen av dem var beväpnad eller känd för att vara våldsbenägen. Användningen av skjutvapen mot dem hade under sådana förhållanden varit en oproportionerlig åtgärd och kunde inte anses ha varit absolut nödvändig för att verkställa en laglig arrestering. Europadomstolen konkluderade att artikel 2 i konventionen i detta hänseende hade kränkts. Eftersom även den utredning som gjorts om dödandet hade varit bristfällig och de slutsatser som dragits hade varit dåligt underbyggda och motsägelsefulla, hade staten inte heller iakttagit sin skyldighet att effektivt utreda händelser som innefattade förlust av liv. Även på denna punkt hade alltså artikel 2 i konventionen kränkts.

Enligt Europadomstolens mening fanns det dessutom omständigheter som kunde ge anledning till misstanke att diskriminering av romer hade haft betydelse för händelseutvecklingen. Myndigheterna hade emellertid försummat sin skyldighet enligt artikel 14 i konventionen att söka klarlägga om diskriminatoriska element hade spelat en roll i detta sammanhang. Europadomstolen erinrade om att domstolen redan tidigare haft att pröva mål mot Bulgarien rörande dödande av personer tillhörande den romska folkgruppen (målen Velikova mot Bulgarien, SvJT 2000 s. 581 f., och Anguelova mot Bulgarien, SvJT 2002 s. 624) och fann sig, med hänsyn till misstankarna om diskriminering och den ofullständiga utredningen samt med beaktande av att bulgariska regeringen inte lämnat någon tillfredsställande förklaring till händelserna, böra konkludera att det faktiskt förelåg ett brott mot förbudet mot diskriminering i artikel 14 i konventionen med avseende på den i artikel 2 i konventionen skyddade rätten till liv.

23.Görgülü mot Tyskland (dom 26.2.2004)
Frågor om rätten till respekt för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) och rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)
Görgülü begärde i januari 2000 att distriktsdomstolen i Wittenberg skulle tillerkänna honom vårdnaden om hans son Christofer, född utom äktenskap i augusti 1999 och överlämnad till adoption utan Görgülüs samtycke. Görgülü hade aldrig levt tillsammans med Christofers mor, och han var gift med en annan kvinna.

Sedan ett antal möten anordnats mellan Görgülü och Christofer, beslöt distriktsdomstolen i mars 2001 att Görgülü skulle få vårdnaden om sonen. Detta beslut ändrades emellertid i juni 2001 av appellationsdomstolen i Naumburg, som avslog Görgülüs vårdnadsyrkande. Appellationsdomstolen ansåg att Görgülü och hans hustru i och för sig skulle vara i stånd att uppfostra Christofer men fann ändå att det inte var i Christofers intresse att Görgülü fick vårdnaden om honom. Domstolen beaktade särskilt Christofers relation till den fosterfamilj i vilken han hade vistats i ett år och tio månader och med vilken han hade starka känslomässiga band. Enligt domstolens bedömning skulle Christofer lida allvarlig och obotlig psykologisk skada om han skildes från denna familj. Domstolen beslöt också att Görgülü under tiden fram till juli 2002 inte skulle ha någon rätt till umgänge med Christofer.

Europadomstolen konstaterade att Görgülü och Christofer aldrig hade levt tillsammans, vilket var en faktor av betydelse vid bedömningen av om ingreppet i Görgülüs rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv var proportionerligt. Men det fanns en allmän förpliktelse för myndigheterna att verka för förening av föräldrar och barn. Europadomstolen accepterade att en omedelbar separation av Christofer från hans fosterfamilj kunde ha varit skadlig för Christofer men ansåg att appellationsdomstolen inte hade övervägt olika möjligheter att förena Christofer med sin far som var både villig och kapabel att sörja för honom. Appellationsdomstolen hade beaktat de problem som var förbundna med en omedelbar separation från fosterfamiljen men inte konsekvenserna av en permanent separation från den biologiske fadern, och man hade inte övervägt att utvidga kontakterna mellan Görgülü och sonen under förhållanden som tillät denne att tills vidare bo kvar i fosterfamiljen. Vårdnadsfrågan hade därmed hanterats på ett sätt som Europadomstolen fann stå i strid med artikel 8 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade vidare att Görgülü fram till juni 2001 endast kunnat träffa sin son vid sex tillfällen. Det hade inte förelegat några exceptionella omständigheter som motiverat att Görgülü skulle hindras att träffa sonen, och appellationsdomstolen hade genom att hindra sådant umgänge fram till juli 2002 brutit mot sin positiva förpliktelse enligt artikel 8 i konventionen att verka för en fören-

ing av far och son. Även i fråga om inskränkningarna i umgängesrätten förelåg det därför ett brott mot artikel 8 i konventionen.

Europadomstolen ansåg däremot inte att Görgülüs rätt enligt artikel 6:1 i konventionen hade kränkts, eftersom Görgülü under domstolsprocessen hade varit representerad av juridiskt ombud och bl.a. haft möjlighet att göra invändningar mot de expertutlåtanden som ingetts.

24.Popescu mot Rumänien (dom 2.3.2004)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Genom dom den 11 juni 1992 av en rumänsk domstol förklarades Popescu ha rätt till två markområden. Popescu försökte få domen verkställd men utan framgång. Han erbjöds ett annat markområde som till ytan motsvarade de två markområden som han tillerkänts genom domen, men han avböjde erbjudandet.

Europadomstolen konstaterade att domen den 11 juni 1992 inte hade verkställts och inte heller hade upphävts eller ändrats. De rumänska myndigheternas vägran att verkställa domen fick anses innebära att Popescu inte hade åtnjutit en effektiv rätt till domstolsprövning. Slutsatsen blev att artikel 6:1 i konventionen hade kränkts.

Europadomstolen fann vidare att de rumänska myndigheterna genom att inte verkställa domen hade berövat Popescu hans rätt till de två markområdena utan att ange något skäl till detta. Visserligen hade Popescu erbjudits annan mark, men detta kunde inte vara tillräckligt för att rättfärdiga att han gick miste om de markområden som han hade rätt till enligt domen. Det förelåg därför också ett brott mot hans rätt till respekt för sin egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

25.Silvester's Horeca Service mot Belgien (dom 4.3.2004)

Fråga om rätten till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)

Klagandebolaget ålades att betala en straffavgift för brott mot lagstiftningen om mervärdesskatt. Eftersom bolaget inte betalade avgiften, höjdes avgiftens belopp, och myndigheterna utfärdade en betalningsorder, som emellertid överklagades av klagandebolaget.

Medan förfarandet pågick beslöt ekonomiministern att bevilja klagandebolaget en nedsättning av straffavgiften. Trots detta förklarade appellationsdomstolen i Bryssel hela det höjda avgiftsbeloppet verkställbart med motiveringen att domstolens prövning var begränsad till att avgöra om ett brott hade begåtts och om straffavgiften var laglig. Domstolen förklarade sig inte vara behörig att pröva nivån på straffavgiften.

Europadomstolen konstaterade att klagandebolaget under sådana omständigheter inte hade fått det överklagade beslutet omprövat av en domstol med full jurisdiktion över samtliga sakfrågor och rättsliga

frågor. Klagandebolaget hade alltså inte åtnjutit sin rätt till domstolsprövning enligt artikel 6:1 i konventionen.

26.Kacmar mot Slovakien (dom 9.3.2004)
Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen), rätten till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen) och rätten till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)
Genom dom 1991 ålade en slovakisk domstol ett statligt bolag att sluta ett köpeavtal med Kacmar avseende vissa affärslokaler som Kacmar hade hyrt av bolaget. Ett köpekontrakt, som omfattade väsentligt mer än de berörda affärslokalerna, upprättades och Kacmar erlade betalning. Senare försattes det statliga bolaget i likvidation, varefter köpekontraktet av domstol förklarades ogiltigt på grund av formella och materiella brister. Bl.a. hade den person som företrätt det statliga bolaget överskridit sin behörighet genom att till Kacmar sälja också lokaler som inte tidigare hade hyrts av Kacmar.

Kacmar begärde på nytt verkställighet av 1991 års dom. Processerna härom mynnade ut i ett avgörande där domstol fann att ett åläggande för part att sluta ett köpeavtal inte var av sådant slag att det enligt slovakisk rätt kunde bli föremål för verkställighet.

Kacmar gjorde gällande att vägran att verkställa 1991 års dom utgjorde ett brott mot hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång och mot hans egendomsskydd enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen samt att han också i strid med artikel 13 i konventionen hade saknat ett effektivt rättsmedel mot dessa konventionsbrott.

När det gällde artikel 6:1 i konventionen konstaterade Europadomstolen att de slovakiska domstolarna väsentligen hade prövat en fråga om tolkningen av slovakisk rätt och att slutsatsen hade blivit att denna dom enligt slovakiska regler inte kunde verkställas på sätt som Kacmar begärt. Denna slutsats kunde inte betraktas som orimlig eller godtycklig. Det var under sådana omständigheter inte fråga om ett brott mot artikel 6:1. Kacmar hade kunnat få de beslut som meddelats i första instans omprövade av högre domstol, varför inte heller artikel 13 i konventionen blivit kränkt.

När det gällde artikel 1 i första tilläggsprotokollet fann Europadomstolen det osäkert om 1991 års dom över huvud taget hade gett Kacmar en rätt som var skyddad enligt denna artikel. Men även om så var fallet, var denna rätt av så begränsat omfång att den inte hade kränkts genom de slovakiska domstolarnas konstaterande att 1991 års dom inte kunde verkställas enligt slovakisk rätt.

27.Abdullah Aydin mot Turkiet (dom 9.3.2004)
Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)
Abdullah Aydin dömdes av turkisk domstol till fängelse och böter för anstiftan till hat och fientlighet på grund av sociala, etniska och regi-

onala skillnader. Bakgrunden var att han som representant för en demokratisk organisation hade hållit ett anförande, i vilket han enligt domstolen hade gjort en distinktion mellan det turkiska och det kurdiska folket och inte alls berört de skador som PKK hade orsakat i sydöstra Turkiet.

Europadomstolen konstaterade att Abdullah Aydin hade hållit ett politiskt tal i vilket han kritiserat regeringens åtgärder och anklagat regeringen för brott mot de mänskliga rättigheterna. I sitt tal hade han också krävt fred, jämlikhet och frihet, och han hade inte uppmanat till våld, väpnat motstånd eller uppror. Europadomstolen fann att ingreppet i hans yttrandefrihet under sådana förhållanden inte hade varit nödvändigt i ett demokratiskt samhälle och att artikel 10 i konventionen blivit kränkt.

28.Glass mot Förenade Konungariket (dom 9.3.2004)

Fråga om rätten till respekt för privatliv (artikel 8 i konventionen)

David Glass var svårt mentalt och fysiskt handikappad och behövde fortlöpande tillsyn. Carol Glass var hans mor och förmyndare.

I juli 1998 togs David in på ett allmänt sjukhus, där han efter en operation blev allvarligt sjuk. Carol informerades om att David var döende, men hans tillstånd förbättrades och han fick återvända hem den 2 september 1998.

Den 8 september 1998 togs David på nytt in på sjukhus. Hans tillstånd bedömdes som allvarligt, och det fördes en diskussion mellan Carol och läkarna i frågan om David skulle få lugnande och smärtstillande medel. Läkarna förordade detta, men Carol motsatte sig användning av sådana droger. Det diskuterades också hur läkarna skulle handla om Davids hjärta sviktade och han förlorade medvetandet. Carol sade att hon utgick från att man i en sådan situation skulle försöka återuppliva honom, medan läkarna menade att sådana åtgärder inte kunde anses vara i hans intresse och att man i nödfall skulle begära beslut av domstol i denna fråga. Fastän Carol motsatte sig användning av droger, fick David en morfininjektion den 20 oktober 1998. En notis om att David inte skulle återupplivas infördes utan Carols vetskap i hans läkarjournal.

När Carol fann att Davids tillstånd hade försämrats, menade hon att detta berodde på de droger som hade påtvingats honom, och hon begärde att han inte längre skulle få sådan medicinering. Läkarna förklarade att de kunde gå med på detta under förutsättning att Carol och familjen i övrigt accepterade att David inte skulle återupplivas om han blev medvetslös. Davids tillstånd förbättrades emellertid, och han fick återvända hem den 21 oktober 1998.

Europadomstolen fann att läkarnas beslut att ge David en behandling som stred mot Carols önskningar innebar en inskränkning i hans rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för privatlivet och särskilt hans rätt till fysisk integritet. Inskränkningen hade stöd i in-

hemsk lag och var avsedd att tjäna Davids intresse, men frågan var om inskränkningen kunde anses nödvändig i ett demokratiskt samhälle.

Meningsskiljaktigheten mellan läkarna och Carol hade framför allt gällt frågan om David skulle få morfin eller inte. Läkarna var bekymrade över att Carol inte ville gå med på detta, och de var medvetna om att det kunde bli nödvändigt att få frågan avgjord av domstol. Men från sjukhusets sida hade inte tagits något initiativ till en domstolsprövning. Genom att utan domstols medgivande ge David en behandling som stred mot Carols önskemål hade sjukhuset, för vilket staten var ansvarigt, brutit mot artikel 8 i konventionen.

29.G.B. mot Bulgarien (dom 11.3.2004)
30.Iorgov mot Bulgarien (dom 11.3.2004)
Frågor om omänsklig och förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen)
G.B. dömdes i december 1989 för mord till dödsstraff. Domen fastställdes av högre instans i juli 1990.

Iorgov dömdes i juli 1989 för bl.a. mord till dödsstraff. Domen fastställdes av högre instans i oktober 1990.

Sedan november 1989 tillämpades i Bulgarien ett moratorium i fråga om verkställighet av dödsstraff. Moratoriet formaliserades genom beslut av parlamentet i juli 1990, och dödsstraffet avskaffades formellt i december 1998, varefter domarna mot G.B. och Iorgov omvandlades till livstids fängelse.

G.B. och Iorgov klagade över att de i fängelset hade varit underkastade särskilt stränga restriktioner som bl.a. medfört att de under 23 timmar av dygnet var ensamma i sina celler med ytterst små möjligheter att ta emot besök och att vistas tillsammans med andra fångar eller personer tillhörande personalen.

Europadomstolen konstaterade att G.B. och Iorgov inte hade haft anledning tro att deras dödsstraff skulle verkställas, eftersom detta straff i realiteten inte längre tillämpades i Bulgarien vid de tidpunkter då domarna mot dem meddelades och då domarna fastställdes i högre instans. I vart fall måste de farhågor som de kunde ha haft för att dödsstraffen skulle verkställas efter hand ha minskat, eftersom moratoriet förblev i kraft.

Däremot konstaterade Europadomstolen att fängelseregimen hade varit ytterst hård och medgett föga mänsklig kontakt. G.B. och Iorgov hade fått leva under denna regim under många år, och bulgariska regeringen hade inte gjort gällande att det funnits speciella säkerhetsskäl som krävt så stränga restriktioner och inte heller förklarat varför det inte varit möjligt att efter hand medge G.B. och Iorgov mer kontakt med andra och ge dem meningsfulla sysselsättningar.

Europadomstolen konkluderade att den fängelseregim som G.B. och Iorgov varit underkastade — G.B. i mer än åtta år och Iorgov i mer än tre år — och de materiella förhållanden under vilka de varit berövade friheten hade orsakat dem sådant lidande att det varit fråga

om omänsklig och förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen.

31.Radio France m.fl. mot Frankrike (dom 30.3.2004)
Frågor om bestraffning utan stöd i lag (artikel 7:1 konventionen), rätten att betraktas som oskyldig till brott (artikel 6:2 i konventionen) och yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)
I nyhetssändningar den 31 januari och den 1 februari 1997 i fransk radio förekom uppgifter om att en namngiven person, som haft en hög befattning under andra världskriget, hade övervakat deportationen av judar till ett läger. Uppgifterna var hämtade från en artikel i veckomagasinet *Le Point* och upprepades i ett stort antal radiosändningar.

Med anledning av dessa sändningar väcktes talan vid domstol mot bolaget Radio France samt mot Michel Boyon, som inom bolaget var ansvarig för sändningarna i fråga, och Bertrand Gallicher, som hade utformat nyhetsprogrammet.

Boyon och Gallicher dömdes för förtal av tjänsteman till böter, och Radio France ålades att rapportera om domen i radio ett visst antal gånger.

Domen mot Boyon grundades på en lagbestämmelse, vari föreskrevs att den som var ansvarig för en sändning kunde straffas för dess innehåll, dock endast om programmet hade varit inspelat före sändningen. Skälet var att den ansvarige befattningshavaren ansågs inte ha möjlighet att kontrollera ett programs innehåll vid direktsändningar. I det aktuella fallet hade det varit fråga om en direktsändning som emellertid upprepats och sänts på nytt ett stort antal gånger, och de franska domstolarna fann att kravet på att programmet skulle vara inspelat var uppfyllt i fråga om alla sändningarna utom den första. Boyon hävdade att en sådan rättstillämpning stred mot kravet i artikel 7:1 i konventionen på att straff skall ha stöd i lag, men Europadomstolen ansåg att lagtolkningen var rimlig och att den inte kränkte artikel 7:1.

Boyon ansåg vidare att hans rätt enligt artikel 6:2 i konventionen att antas vara oskyldig till brott hade kränkts eftersom det fanns en presumtion i fransk rätt om att ärekränkande uttalanden gjorts i ond tro. I detta hänseende konstaterade Europadomstolen att Boyon hade haft möjlighet att undgå ansvar för sändningarnas innehåll om han hade övertygat domstolen om att han hade handlat i god tro eller att programmet inte hade varit inspelat. Lagregleringen byggde visserligen på en presumtion som det ankom på den tilltalade att motbevisa, men presumtionen höll sig enligt Europadomstolens mening inom rimliga gränser, och de franska domstolarna hade prövat Boyons invändningar och inte tillämpat presumtionen på ett sätt som kränkte artikel 6:2 i konventionen.

När det sedan gällde artikel 10 i konventionen konstaterade Europadomstolen att det var fråga om ett ingrepp i yttrandefriheten som

syftat till att skydda annans goda namn och rykte. De uppgifter som lämnats under nyhetssändningarna hade hämtats från en ansedd tidskrift, och källan hade angetts i programmen. Det fanns inte i och för sig anledning till kritik mot att man i radio återgav vad som redan publicerats på sådant sätt. Emellertid hade i radioprogrammen lämnats vissa uppgifter som inte hade stöd i tidskriftsartikeln, bl.a. att personen i fråga skulle ha medgett att han hade organiserat transporten av judar till ett läger. Även andra fakta hade i radio presenterats i en mera kategorisk form än i tidskriften. Med hänsyn härtill och till att det var fråga om mycket allvarliga anklagelser fann Europadomstolen att domen mot Boyon, Gallicher och Radio France utgjorde en godtagbar inskränkning i deras yttrandefrihet och att artikel 10 i konventionen inte hade kränkts.

32.Hirst mot Förenade Konungariket (dom 30.3.2004)
Fråga om rätten till fria val (artikel 3 i första tilläggsprotokollet)
Hirst avtjänade ett livstidsstraff för dråp. Till följd därav var han enligt brittiska lagbestämmelser förhindrad att rösta i val till parlamentet och till lokala politiska församlingar. Han gjorde vid Europadomstolen gällande att detta stred mot den i artikel 3 i första tilläggsprotokollet till konventionen skyddade rätten till fria val.

Europadomstolen konstaterade att konventionsstaterna har skiftande regler om rösträtt för dem som avtjänar frihetsstraff. I omkring 18 stater har fångar samma rösträtt som övriga medborgare, medan de i omkring 13 stater helt saknar rösträtt. I de övriga konventionsstaterna är förlust av rösträtt begränsad till särskilda brott eller brottskategorier eller beroende av domstols beslut.

Europadomstolen konstaterade att begränsningar i rösträtten strider mot demokratiska principer och att de därför måste motiveras av starka skäl. I Storbritannien gäller förlust av rösträtt för dem som avtjänar ovillkorliga fängelsestraff, och det är en stor grupp medborgare — mer än 70000 personer — som av detta skäl är berövade möjligheten att rösta i politiska val. Europadomstolen framhöll att påföljden träffar var och en som tillhör denna kategori och är oberoende av hur allvarliga brott han eller hon har begått. Även den som dömts till en veckas fängelse förlorar rösträtten om han eller hon råkar avtjäna straffet på valdagen, medan den som dömts till ett långvarigt fängelsestraff för ett allvarligt brott kan få rösta om straffverkställigheten inte sträcker sig över valdagen.

När det gällde Hirst tillkom att han hade avtjänat den del av livstidsstraffet som hade ett punitivt syfte och att han kvarblev i fängelse enbart på grund av att han bedömdes alltjämt utgöra en fara för samhället. Europadomstolen ansåg att det under dessa förhållanden inte fanns något logiskt skäl till att han skulle vara förhindrad att rösta.

Europadomstolen fann att staterna på detta område borde ha stor frihet att själva fastställa gränserna för rösträtten och att avgöra t.ex.

om förlust av rösträtt borde vara en följd av att en person begått särskilda brott eller brott av viss svårhetsgrad eller om domstolarna borde ges viss frihet att beröva en dömd person rösträtten. Det fanns emellertid ingenting som visade att den brittiske lagstiftaren sökt göra en rimlig avvägning mellan motstridiga intressen eller gjort en bedömning av om förlusten av rösträtt var en proportionerlig åtgärd för dem som drabbades. Det brittiska förbudet som avsåg alla som avtjänade fängelsestraff gick enligt Europadomstolens mening alltför långt och stred mot artikel 3 i första tilläggsprotokollet.

33.Övriga domar

a)Güçlü m.fl. mot Turkiet, Ilkay mot Turkiet (domar 8.1.2004)

Försenad betalning av expropriationsersättning i förening med avsaknad av kompensation för inflation under väntetiden ansågs utgöra brott mot artikel 1 i första tilläggsprotokollet (jfr bl.a. Akkus mot Turkiet, SvJT 1997 s. 760 f.).

b)Sadik Önder mot Turkiet (dom 8.1.2004)

Det ansågs inte styrkt att Sadik Önder hade utsatts för tortyr, men utredning om händelserna hade varit bristfällig, och i detta hänseende hade artikel 3 i konventionen blivit kränkt.

c)Çolak och Filizer mot Turkiet (dom 8.1.2004)

Någon förklaring till uppkomsten av blåmärken och andra kroppsliga skador på personer som varit i polisarrest hade inte lämnats av myndigheterna. Enligt den presumtionsregel som tillämpats i tidigare fall (bl.a. Tomasi mot Frankrike, SvJT 1994 s. 338, och Selmouni mot Frankrike, SvJT 1999 s. 919 f.) ansågs under sådana förhållanden personerna i fråga ha utsatts för behandling i strid med artikel 3 i konventionen.

d)Ayder m.fl. mot Turkiet (dom 8.1.2004)

Klagandenas hus och egendom hade förstörts av turkiska säkerhetsstyrkor. Dessas handlande befanns utgöra omänsklig behandling enligt artikel 3 i konventionen och tillika mycket grova brott mot klagandenas rätt till respekt för privatliv, familjeliv och hem enligt artikel 8 i konventionen och mot deras rätt till respekt för egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen. Eftersom ingen effektiv utredning om händelserna företagits, hade även klagandenas rätt till ett effektivt rättsmedel enligt artikel 13 i konventionen kränkts.

e)Tekdag mot Turkiet (dom 15.1.2004)

Det ansågs inte styrkt bortom rimligt tvivel att klagandens make hade bortförts och dödats av polisen. I detta hänseende var det alltså inte visat att rätten till liv enligt artikel 2 i konventionen eller rätten till personlig frihet enligt artikel 5 i konventionen hade kränkts. Inte hel-

ler var det styrkt att klagandens make eller klaganden själv hade utsatts för omänsklig eller förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen. Däremot hade utredningen om makens försvinnande varit bristfällig, och som en följd därav hade rätten till liv enligt artikel 2 i konventionen och rätten till ett effektivt rättsmedel enligt artikel 13 i konventionen kränkts.

f)Kangsaluoma mot Finland (dom 20.1.2004), Kormacheva mot Ryssland (dom 29.1.2004), Favre mot Frankrike (dom 2.3.2004), Merit mot Ukraina (dom 30.3.2004)
Avsaknaden av ett rättsmedel mot långsam rättskipning ansågs strida mot artikel 13 i konventionen (jfr bl.a. Kudla mot Polen, SvJT 2001 s. 63 f.).

g)D.P. mot Polen, G.K. mot Polen (domar 20.1.2004)
Häktning utan stöd i nationell lag befanns utgöra brott mot artikel 5:1 i konventionen. Häktningstider om två år nio månader (D.P.) och tre år sjutton dagar (G.K.) ansågs med hänsyn till omständigheterna strida mot artikel 5:3 i konventionen. Avsaknaden av rätt att få lagligheten av häktning överprövad i ett kontradiktoriskt förfarande ansågs strida mot artikel 5:4 i konventionen (G.K.). Censur av korrespondens i strid med gällande nationella regler ansågs strida mot artikel 8 i konventionen (G.K.).

h)König mot Slovakien (dom 20.1.2004)
Underlåtenhet att pröva en begäran om frigivning från häkte ansågs strida mot artikel 5:4 i konventionen.

i)Ett antal domar mot Turkiet (januari och mars 2004)
Statssäkerhetsdomstol ansågs, på grund av att en militär domare ingick i domstolen, inte vara en oavhängig och opartisk domstol (jfr bl.a. Incal mot Turkiet, SvJT 1998 s. 593 f.).

j)Flera domar mot Italien (januari och mars 2004)
Avsaknad under lång tid av polishjälp med att få hyresgäster vräkta ansågs strida mot klagandenas rätt till en rättvis rättegång enligt artikel 6:1 i konventionen och till respekt för sin egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen (jfr bl.a. Immobiliare Saffi mot Italien, SvJT 1999 s.917 ff.).

k)Crochard m.fl. mot Frankrike (dom 3.2.2004), Weil mot Frankrike (dom 5.2.2004)
Underlåtenhet i förfarande vid den franska kassationsdomstolen att delge part referentens rapport, trots att rapporten delgetts generaladvokaten, ansågs strida mot artikel 6:1 i konventionen (jfr bl.a. Reinhardt och Slimane-Kaïd mot Frankrike, SvJT 1998 s. 375 f.).

l)Menher mot Frankrike (dom 3.2.2004)
Underlåtenhet i förfarande vid den franska kassationsdomstolen att delge part generaladvokatens rapport ansågs strida mot artikel 6:1 i konventionen (jfr bl.a. Meftah m.fl. mot Frankrike, SvJT 2002 s. 838).

m)Parisi m.fl. mot Italien (dom 5.2.2003)
Tidsutdräkt i konkursförfarande ansågs kränka egendomsskyddet i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen (jfr Luordo mot Italien, SvJT 2003 s. 1009 f.). Något brott mot rätten i artikel 13 i konventionen till ett effektivt rättsmedel ansågs däremot inte föreligga.

n)Gennadiy Naumenko mot Ukraina (dom 10.2.2004)
Naumenko hade först dömts till döden, men straffet hade omvandlats till livstids fängelse. Det ansågs inte styrkt att han under fängelsevistelsen hade genom tvångsmedicinering, användning av handfängsel eller andra åtgärder utsatts för omänsklig eller förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen. Inte heller ansågs han ha saknat effektiva rättsmedel enligt artikel 13 i konventionen.

o)Cvijetic mot Kroatien (dom 26.2.2004), Pibernik mot Kroatien (dom 4.3.2004)
Avsaknad under lång tid av polishjälp med att få hyresgäster vräkta ansågs strida mot klagandenas rätt till en rättvis rättegång enligt artikel 6:1 i konventionen (jfr målen under j) ovan) och dessutom utgöra brott mot rätten till respekt för hemmet enligt artikel 8 i konventionen, eftersom klagandena under många år inte haft möjlighet att bo i sina våningar.

p)Nuray Sen mot Turkiet (nr 2) (dom 30.3.2004)
Det ansågs inte styrkt bortom rimligt tvivel att klagandens make hade bortförts och dödats av personer för vilka staten var ansvarig. I detta hänseende var det alltså inte visat att rätten till liv enligt artikel 2 i konventionen hade kränkts. Däremot hade utredningen om makens försvinnande varit bristfällig, och som en följd härav hade rätten till liv enligt artikel 2 i konventionen och rätten till ett effektivt rättsmedel enligt artikel 13 i konventionen kränkts. Det saknades stöd för påståendet att klagandens make hade utsatts för tortyr innan han dödades, varför det inte ansågs föreligga ett brott mot artikel 3 i konventionen.